

Helsingin Ulko-Hatun luonnonsuojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2020

Sisällys

1 Suunnitelman valmistelu.....	2
2 Alueen sijainti ja rajausta	2
3 Alueen luonnonolot ja erityisarvot	4
3.1 Luontotyypit ja kasvillisuus.....	4
3.2 Linnusto	5
4 Alueen käyttö	6
5 Uhkatekijät	6
6 Tavoitteet ja toimenpiteet	6
6.1 Maihinnousu- ja liikkumiskielto	7
6.2 Pienpetojen pyynti	7
6.3. Haitallisten vieraskasvilajien torjunta	7
6.4 Muut toimenpiteet.....	8
7 Kustannusarvio	8
8 Vaikutukset.....	8
8.1 Luontovaikutukset.....	8
8.2 Vaikutukset alueen käyttöön	8
9 Seuranta	9
Lähdeviitteet	9

Helsingin kaupunki, ympäristöpalvelut

9.11.2020

1 Suunnitelman valmistelu

Hoito- ja käyttösuunnitelma valmisteltiin Ulko-Hatun luonnonsuojelualueen perustamisesityksen laatimisen yhteydessä syksyllä 2020. Suunnitelma valmisteltiin kaupungin ympäristöpalvelujen omana työnä.

Suunnitelmaa varten hankittiin alueesta uusimmat lintujen pesimätiedot ja luodolla tehtiin 8.10.2020 inventointikäynti, jossa kartoitettiin alueen luontotyypit ja haitallisten vieraskasvilajien esiintyminen sekä havainnoitiin mahdollisia ihmisvaikutuksia.

Hoito- ja käyttösuunnittelun laatimisesta vastasi Ympäristönsuojelu ja ohjaus -yksikkö. Työtä varten ei perustettu erikseen ohjausryhmää, mutta sen teossa tehtiin yhteistyötä kaupungin ja Staran eri asiantuntijoiden kanssa. Suunnitelman kirjoitti ympäristötarkastaja Jere Salminen. Ympäristötarkastaja Raimo Pakarinen osallistui lintutietojen koostamiseen. Suunnitelmaa kommentoivat projektipäällikkö Päivi Islander ylläpitöpalvelujen viheralueet -yksiköstä, luontoasiantuntija Tuuli Ylikotila kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalveluiden puisto- ja viheraluesuunnittelu -yksiköstä, kalastuspäällikkö Jukka Linder liikunta- ja ulkoilupalveluiden meripalveluista sekä Antti Helakallio ja Antti J. Rautiainen Staran ympäristöhoito -yksiköstä.

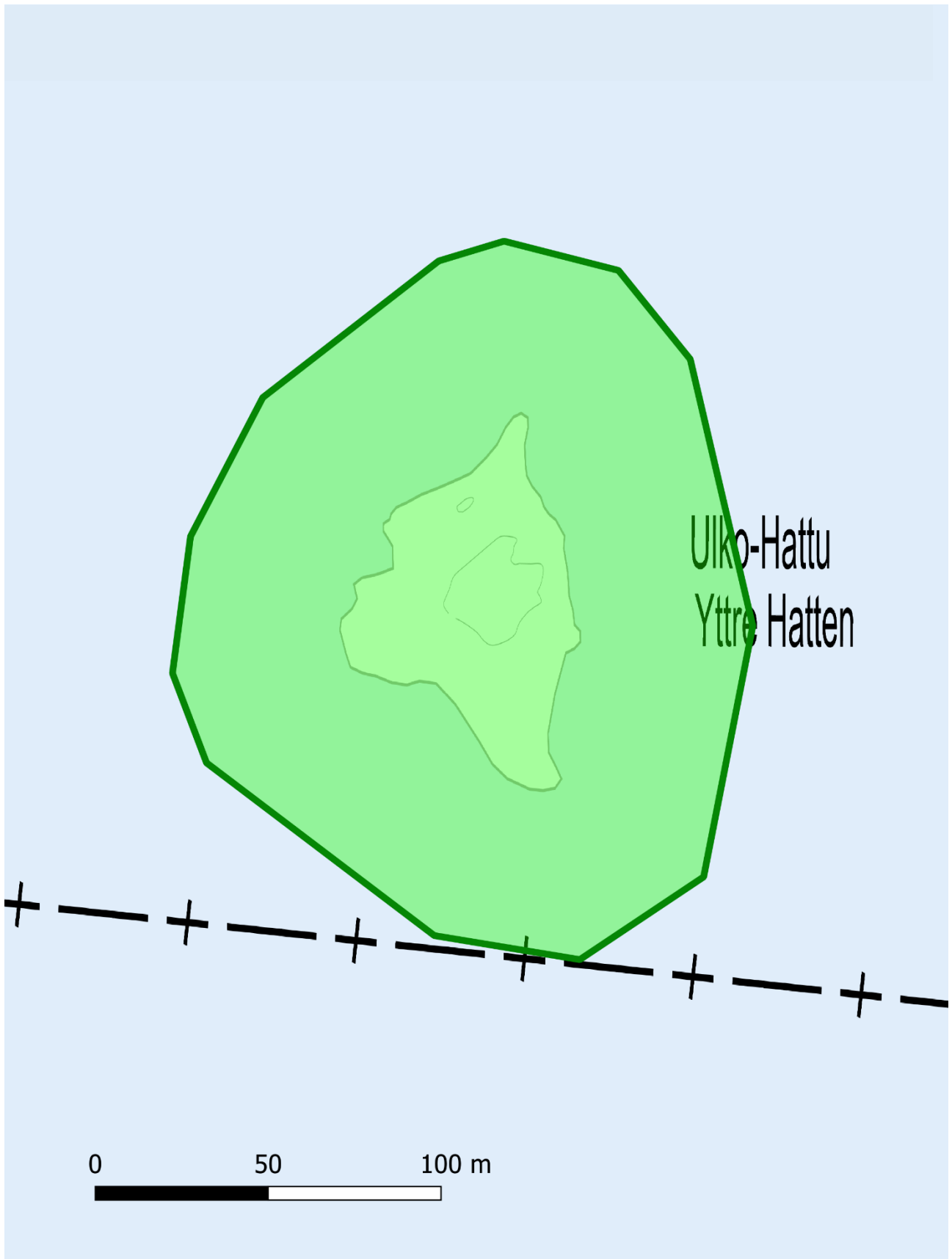
Hoito- ja käyttösuunnitelmasta pyydettiin kannanotto paikalliselta asukasyhdistykseltä, Lauttasaari-Seuralta.

2 Alueen sijainti ja rajaus

Ulko-Hattu sijaitsee Lauttasaarenselällä, noin 400 metriä Lauttasaaren etelärannasta etelään. Luodon pinta-ala on 0,4 hehtaaria. Rauhoitettavaan alueeseen kuuluu luodon lisäksi 50 metriä leveä vyöhyke ympäröivää vesialuetta. Perustettavan luonnonsuojelualueen pinta-ala on yhteensä 2,4 ha. Alueen sijainti on esitetty kuvassa 1 ja rajaus kuvassa 2.

Kuva 1. Ulko-Hatun sijainti. Pohjakartta: opaskartta, © Helsingin kaupunki, kaupunkimittausspalvelut.

Kuva 2. Perustettavan luonnonsuojelualan rajaus. Pohjakartta: kiinteistökartta, © Helsingin kaupunki, kaupunkimittauspalvelut.

3 Alueen luonnonolot ja erityisarvot

3.1 Luontotyypit ja kasvillisuus

Ulko-Hatun vallitsevia luontotyyppisiä ovat kalliot, hiekkarannat ja somerikot. Lisäksi kallioiden reunoilla ja väleissä tavataan niittykasvillisuutta. Kalliot ovat suureksi osaksi laakeita ja silopintaisia. Hiekkaa ja somerikkoo esiintyy laajalti luodon eteläosassa, lisäksi hieman myös pohjoispäässä. Luodon pohjoispäässä sijaitsee pieni puustoinen saareke. Ulko-Hattua ympäröivä vesialue on erityisesti länsi- ja eteläpuolella karikkoinen ja myös maalla on paljon kivenlohkareita.

Ulko-Hatun kasvistosta ei ole tehty erillistä selvitystä ainakaan viime vuosina. Alueelta ei ole tiedossa uhanalaisia eikä muita harvinaisia kasvilajeja. Lokakuussa 2020 tehdyn maastokäynnin yhteydessä todettiin kasvillisuuden olevan yleispiirteissään tämän kaltaiselle luodolle tyyppillistä. Runsaita niittyjen ja kallionrakojen kasveja Ulko-Hatussa ovat ainakin peltovillakko (*Senecio vulgaris*), keltakannusruoho (*Linaria vulgaris*), maksaruoho (todennäköisesti keltamaksaruoho, *Sedum acre*), nurmikohokki (*Silene vulgaris*), rantatädyke (*Veronica longifolia*) ja rantaukonauris (*Erysimum stricta*). Myös vadelmaa (*Rubus idaeus*) tavataan melko runsaasti. Hietikot ja somerikot ovat hyvin kasvittomia. Pohjoisosan puustoisessa saarekkeessa kasvaa vanha mänty (*Pinus sylvestris*), yksi varttunut tervaleppä (*Alnus glutinosa*), lisäksi yksi pihlaja (*Sorbus aucuparia*) ja hieman haavan (*Populus tremula*) taimia. Lisäksi sivussa niistä kasvaa pari pientä pihlajaa.

Kuva 3. Ulko-Hatun eteläosan somerikko- ja hiekkarantaa.

Kuva 4. Näkymä Ulko-Hatun länsirannalta länteen.

Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelmaan (VELMU) kuuluvissa mallinuksissa Ulko-Hatun eteläranta on arvioitu erittäin suotuisaksi alueeksi rakkohaurulle (*Fucus vesiculosus*). Rakkohaurua kasvavat pohjat muodostavat tärkeitä elinympäristöjä monille merieliöille. Veden sameus ja yleinen rehevöityminen heikentävät kuitenkin toistaiseksi rakkohaurun menestymisen mahdollisuuksia.

Haitallisista vieraskasvilajeista Ulko-Hatussa tavataan kurturuusua (*Rosa rugosa*) ja terttuseljaa (*Sambucus racemosa*). Luodon eteläosan somerikolla on kolme pientä kurturuusupensaikkaa, jotka ovat kooltaan noin 2, 2,5 ja 4 m². Myös pohjoisosan puustoisella osuudella kasvaa yksittäinen pensas. Lisäksi eteläosasta löytyy kolme yksilöä terttuseljaa.

3.2 Linnusto

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetyt tiedot Ulko-Hatun pesimälinnustosta on saatu pitkään jatkuneen Helsingin saariston pesimälinnustoseurannan laskenta-aineistosta. Havaintojen perusteella Ulko-Hattu on arvokas saaristolintujen pesimäluoto. Se kuuluu Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmän tärkeisiin lintualueisiin arvoluokan II kohteena, mutta luokitus perustuu vuotta 2014 edeltäviin havaintoihin.

Ulko-Hatun linnuston arvokkainta antia ovat eteläosan somerikolla pesivä tiirayhdyskunta ja vakituinen tyllipari. Sekä lapintiirojen (*Sterna paradisaea*) että kalatiirujen (*S. hirundo*) muodostaman tiirayhdyskunnan koko on vaihdellut viimeisen kymmenen vuoden aikana noin 20:n ja 60:n pesivän parin välillä ja kalalokkien (*Larus canus*) yhdyskunnan parimäärän välillä 15–20. Erittäin uhanalaisen (EN) haahkan (*Somateria mollissima*) parimäärä on noussut 2010-luvun alkupuolen noin kymmenestä maksimissaan vuoden 2019 peräti 31 pariin. Valkoposkiahania (*Branta leucopsis*) on pesinyt viimeisen kymmenen vuoden ajan noin kymmenen paria. Yksittäisinä pareina luodolla ovat pesineet viime vuosina kanadanhanhi (*Branta*

canadensis), meriharakka (*Haematopus ostralegus*), tylli (*Charadrius hiaticula*), vielä hiljattain vaarantunut (VU) harmaalokki (*Larus argentatus*) ja vaarantunut merilokki (*L. marinus*). Räyskän (*Hydroprogne caspia*) ja silmälläpidettävän (NT) punajalkaviklon (*Tringa totanus*) yksittäispesinnät tunnetaan ainakin vuodelta 2019.

4 Alueen käyttö

Ulko-Hattu on Lauttasaaresta ja mantereelta käsin helposti saavutettava kohde. Näin ollen se on ajoittain melko aktiivisessa ulkoilukäytössä. Alueen virkistyskäyttöä rajoittaa rantojen karikkoisuus. Paikalle on rantauduttu pääasiassa kanooteilla ja kumiveneillä.

Luotoa käytetään kalastukseen, erityisesti siian takia. Paikalla on kalastettu keväisin siikaa vuosittain. Lisäksi melojilla on tapana nousta maihin Ulko-Hatussa. Alueella on merkitystä myös lintujen tarkkailu- ja seurantakohteena.

5 Uhkatekijät

Ulkoilijoiden maihinnousu Ulko-Hattuun heikentää todennäköisesti lintujen pesimätulosta. Kalastajien ja melojien käynnit paikalla ajoittuvat paljolti lintujen pesinnän kannalta huonoon aikaan. Erityisesti keväinen siianpyynti on lintujen kannalta haitallista. Myös veneily ja vesiskootterilla ajo liian lähellä luotoa voi häiritä pesimälinnustoa.

Haitalliset vierasperäiset pienpedot, minkki (*Neovison vison*) ja supikoira (*Nyctereutes procyonoides*), uhkaavat Ulko-Hatussa pesivää linnustoa vastaavasti kuin kaikilla sisäsaariston lintuluodoilla. Erityisesti minkki saa aikaan merkittävää tuhoa luodolle päästessään. Kotimaisista lajeista myös kettu (*Vulpes vulpes*) on mahdollinen lintujen saalistaja luodolla.

Toistaiseksi pinta-alaltaan pieninä kurturuusupensaikot eivät uhkaa lyhyellä aikavälillä luodon luontotyyppisiä eivätkä linnustoa. Pitemmällä aikavälillä kurturuus todennäköisesti valtaa kauttaaltaan alueen hiekka- ja somerikkorannat, jos sitä ei torjuta aktiivisesti. Tämä merkitsisi näiden luontotyyppien häviämistä.

Merikotkan (*Haliaeetus albicilla*) voimakkaasti kasvanut kanta on yleinen uhka lintuluotojen ja samalla myös Ulko-Hatun pesimälinnustolle. Merikotkan runsastuminen on ylittänyt suojelutavoitteet ainakin osittain tarpeettoman ruokinnan ja keinopesien rakentamisen seurauksena. Myös muut petolinnut voivat verottaa pesimälinnustoa merkittävästi.

Lisääntyessään ulkoilukäyttö saattaa aiheuttaa roskaantumista. Syksyllä 2020 Ulko-Hattu oli maastokäynnin aikana varsin siistissä kunnossa, joten toistaiseksi roskaantuminen ei liene ongelma.

6 Tavoitteet ja toimenpiteet

Hoito- ja käyttösuunnitelman tärkein tavoite on kohteen linnustollisen arvon säilyttäminen. Lisäksi tavoitteena on luodon luontotyyppien luonnontilaisuuden säilyttäminen nykyisellä tasolla. Molempiin tavoitteisiin pyritään toteuttamalla alueen suojelu, lisäksi torjumalla haitallisia vieraslajeja. Hoito- ja käyttösuunnitelma päivitetään tarvittaessa kymmenen vuoden välein.

Luontoarvojen turvaamiseksi tarvittavat toimenpiteet ovat:

1. Maihinnousun ja lähestymisen kieltäminen lintujen pesimäajaksi (1.4.–15.8.)

2. Haitallisten pienpetojen pyynti

3. Haitallisten vieraskasvilajien torjunta

6.1 Maihinnousu- ja liikkumiskielto

Maihinnousua ja liian lähellä luotoa liikkumista rajoitetaan perustamalla Ulko-Hattuun luonnonsuojelualue. Itse luodon lisäksi sen ympäriltä rauhoitetaan lintujen pesimäajaksi 50 metrin levyinen vyöhyke. Yleisesti lintuluotojen suojelussa käytettyä 25 metrin suojavyöhykettä leveämpi vyöhyke on hyödyllinen ainakin äänekkäimpien vesillä liikkumisen muotojen haittojen vähentämiseksi. Luonnonsuojelualueen perustamisen jälkeen luodolle pystytetään kaksi vakiomuotoista, rauhoituksesta tiedottavaa taulua.

Rauhoituksen lisäksi tarvittaisiin myös säännöllistä luonnonsuojelualueen valvontaa. Toistaiseksi kaupungilla ei ole kuitenkaan käytössään saaristossa liikkuvaa luontovalvojaa.

6.2 Pienpetojen pyynti

Minkin ja supikoiran linnustolle aiheuttamaa haittaa vähennetään pyytämällä niitä säännöllisesti aktiivisesti metsästäen ja loukuilla. Pienpetojen pyynti aloitetaan hei, kun on tarvetta. Työ toteutetaan vain kaupungin valtuuttamien, alan käytännöt tuntevien ammattilaisten toimesta.

Vastuutaho on ylläpitopalvelut tai ympäristöpalvelut ja toteuttaja Stara tai muu asiantuntijataho. Toistaiseksi ylläpitopalvelujen viheralueet-yksikkö on tilannut pyynnit.

6.3. Haitallisten vieraskasvilajien torjunta

Kurturuusun torjunnan tavoitteeksi tulee asettaa lajin hävittäminen paikalta. Kasvustojen ollessa vielä pieniä tavoite on realistinen. Torjuntatoimenpiteet on ajoitettava loppukesään, jotta toimenpiteet eivät häiritsisi lintujen pesintää. Kurturuusun hävittäminen Ulko-Hatusta on mahdollista kitkemällä pensaat juurineen. Myöhäinen ajankohta heikentää muiden torjuntamenetelmien tehoa. Raivausjäte kuljetetaan pois paikan päältä ja toimitetaan jäteasemalle.

Kurturuusupensaat leikataan alas ensimmäisenä vuonna ja kaivetaan tämän jälkeen ylös juurineen. Kaivuu on todennäköisesti helpompaa seuraavana vuonna. Vaikka pensaat kaivettaisiin pois juurineen, kitkemistä täytyy todennäköisesti jatkaa, koska uusia taimia itää siemenistä vielä joitakin vuosia.

Jos kurturuusupensaiden kitkeminen juurineen ei ole mahdollista, pensaat leikataan alas useana vuonna peräkkäin. Pelkällä toistuvalla leikkuulla kurturuusua ei saada todennäköisesti hävitettyä paikalta kokonaan. Leikkuun teho on parempi, jos sen tehdään useammin kuin kerran vuodessa. Toimenpide on tärkeää tehdä ennen kuin marjat ja samalla siemenet kypsyvät. Kurturuusun torjunnan yhteydessä voidaan raivata myös terttuseljat. Kasvustojen voidaan odottaa heikentyvän kolmen vuoden kuluessa siinä määrin, että hoitovälejä voidaan pidentää.

Kurturuusun biologinen torjunta patogeenin, kuten lahottajasienen avulla, on mahdollinen tulevaisuuden ratkaisu kurturuusongelmaan. Menetelmää ei ole toistaiseksi testattu Suomessa, joten sen käyttökelpoisuudesta ei ole riittävästi tietoa. Jos lahottajan käytöstä saadaan hyviä kokemuksia, sitä voidaan tarvittaessa käyttää Ulko-Hatussa.

Kurturuusun ja muiden vieraskasvilajien torjunnasta vastaa ylläpitopalveluiden viheralueet-yksikkö, joka tilaa työn urakoitsijalta. Urakoitsijan työtä voidaan täydentää talkotoiminnalla.

6.4 Muut toimenpiteet

Luodolle voidaan tarvittaessa tuoda vesilintuja petolinnuilta suojaavia rakenteita, kuten haahkasuojia.

Toiminta sopii vapaehtoistyöksi, ja sopivia toimijoita ovat esimerkiksi lintutieteelliset yhdistykset. Ympäristöpalvelut päättää toimenpiteiden toteutuksesta ja valvoo niitä.

7 Kustannusarvio

Kieltotaulujen valmistus ja asentaminen ovat ainoat kertaluonteiset toimenpiteet. Niiden kustannukset ovat arviolta yhteensä tuhat euroa.

Kurtturuusun torjunnan kustannukset syntyvät useasta eri työvaiheesta: pensaiden leikkuu ja/tai kitkeminen, kasvijätteen poiskuljetus ja toimittaminen jäteasemalle. Juurineen kitkemisen kustannukset ovat arviolta kaksinkertaiset verrattuna leikkuuseen. Kustannuksiin vaikuttaa lisäksi olennaisesti, torjutaanko kurtturuusua muilla saarilla samoilla matkoilla, mikä laskee työntekijöiden matkaan kuluvia työtunteja ja venekuljetuksen hintaa.

Arvio kurtturuusun kustannuksista kymmenen vuoden jaksolle:

- 1. vuosi: 1 000 €
- 2. vuosi:
  - o vaihtoehto 1 (sisältää pensaiden kitkemisen juurineen) 2 000 €
  - o vaihtoehto 2 (torjunta pensaat alas leikkaamalla) 1 000 €
- 3.–10. vuosi: 0–500 € / vuosi

Haitallisten pienpetojen pyynnin vuosittaiset kustannukset ovat todennäköisesti enimmillään tuhat euroa.

Maihinnousukieltoa pitäisi valvoa laajalti Helsingin saaristossa. Kohdekohtaisia kustannuksia ei ole mielekästä arvioida.

8 Vaikutukset

8.1 Luontovaikutukset

Ulko-Hatun suojelu turvaa linnuille suotuisat pesimäolosuhteet vähentämällä pesimäaikaista häirintää.

Pienpetojen pyynnillä voidaan parantaa huomattavasti lintujen pesimätulosta. Pyyntiä täytyy tehdä lintujen pesimäaikana, joten siitä koituu lyhytaikaista häiriötä linnuille. Pynnin hyöty on kuitenkin selvästi haittaa suurempi.

Vieraskasvilajien, erityisen kurtturuusun torjunnalla turvataan luontotyyppien ja kasvillisuuden säilyminen sekä linnuille sopiva pesimäympäristö.

Hoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamisella ei ole mainittavia luontovaikutuksia alueen ympäristöön. Alueen käyttöpaineen ollessa suhteellisen pieni rauhoituksesta ei aiheudu muualle Lauttasaareen merkittävästi lisääntyvää käyttöpainetta.

8.2 Vaikutukset alueen käyttöön

Ulko-Hatun suojelu rajoittaa kalastusta, mutta on edelleen luvallista rauhoitusajan (1.4.–15.8.) ulkopuolella. Eniten rauhoitus vaikuttaa siian kalastukseen. Lähialueilla myös Lauttasaaren rannat ja Sisä-Hattu ovat

sopivia siian ongintapaikkoja. Näin ollen maihinnousukiellon asettaminen Ulko-Hattuun lintujen pesimääjäksi ei vähentäisi merkittävästi siian pyynnin eikä muun kalastuksen mahdollisuuksia Lauttasaassa. Siikaa voidaan onkia tavallisesti myös maaliskuussa.

Suojelu estää melojen ja veneilijöiden maihinnousun luodolle suureksi osaksi vilkkainta vesillä liikkumisen aikaa. Vaikka Ulko-Hattuun tulisi maihinnousukielto, melojat voivat nousta maihin Sisä-Hatussa, jota käytetään jo nykyisin tähän tarkoitukseen. Lisäksi melominen Ulko- ja Sisä-Hatun välisellä vesialueella on edelleen mahdollista, vaikka Ulko-Hatun ympärille tulee 50 metriä leveä suoja-alue, jolla liikkuminen on rauhoitusaikana kielletty. Suoja-alue ei myöskään haittaa muuta vesillä liikkumista Lauttasaaren ympäristössä.

9 Seuranta

Ulko-Hatun pesimälinnustoa seurataan laskemalla säännöllisesti lintujen parimäärät/pesinnät luodolta. Seuranta toteutetaan enintään kolmen vuoden välein. Vastuutaho kaupungilla on ympäristöpalvelujen Ympäristönsuojelu ja ohjaus -yksikkö.

Kurtturuusun torjunnan vaikutuksia seurataan toimenpiteiden aloittamisen jälkeen vuosittain samalla kun tehdään torjuntatoimia. Tähän on tarvetta ainakin ensimmäisenä kolmena vuonna. Sen jälkeen, kun vesojen ja siementaimien tuotanto on tyrehtynyt, seurantaa on tarpeen tehdä kolmen–viiden vuoden välein. Kurtturuusun tilannetta voidaan seurata myös pienpetojen pyynnin yhteydessä. Vastuutaho on vieraskasvien torjunnasta vastaava eli ylläpitopalveluiden viheralueet-yksikkö.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei ehdoteta erillistä haittallisten pienpetojen ja niiden tekemien tuhojen seurantaa. Havaintoja pienpedoista tehdään muun muassa lintulaskentojen aikana. Samalla voidaan arvioida torjuntatoimien vaikutuksia. Vieraspetohavaintoja tehdään myös muun muassa Staran toimeksiantojen ja kaupungin kalastusvalvonnan yhteydessä. Ulko-Hatussa erityisesti lintuharrastajat tarkkailevat alueen eläimistöä ja samalla pienpetoja.

Lähdeviitteet

Helsingin Luontotietojärjestelmä: Tärkeät lintualueet. Päivitetty 29.6.2020

Luostarinen, M.: Helsingin saariston pesimälintujen laskenta-aineistot (2010-2020).

Reinikainen, M., Rytteri, T., Kanerva, T., Kekäläinen, H., Koskela, K., Kunttu, P., Mussaari, M., Numers, M. von, Rinkineva-Kantola, L., Sievänen, M. & Syrjänen, K. 2018. Itämeren rannikko. Julk.: Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa II Luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus & ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. s. 99–183.

VELMU-karttapalvelu (<https://paikkatieto.ymparisto.fi/velmu/>). Viitattu 19.10.2020.